

Rosa Luxemburg: ”Efter första akten”¹

(4 februari 1905)

[Ur Gaido/Day, Witnesses to Permanent Revolution, Haymarket Books 2011, s 366-371. I denna korta men historiskt viktiga artikel var Rosa Luxemburg den första i den västeuropeiska socialistiska pressen att tala om en ”permanent revolutionär situation” i Ryssland.² Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

”Efter första akten”

För en vecka sedan skrev vi om revolutionen i *Petersburg*.³ Nu sträcker den sig över nästan hela tsardömet. I alla stora städer – i Moskva, Riga, Vilnius, i Jelgava och Liepāja,⁴ i Jekaterinoslav och Kiev, i Warszawa och Łódź – har proletärer besvarat slakten i Petersburg med masstrejker (i Warszawa med en generalstrejk i ordets bokstavliga mening) och energiskt visat sin klassolidaritet med proletariatet vid Neva.⁵ För att låna Marx’ ord: allteftersom aktionens ”grundlighet” har ökat, har de inblandade massornas antal också ökat.⁶

I Petersburg var proletariatets uppror spontant, och signalen till det gavs av en tillfällig ledare [fader Gapon] även om, som ett tillräckligt stort antal rapporter redan har bekräftat, upprorets mål, program och *politiska karaktär*, direkt avgjordes av de *socialdemokratiska* arbetarnas ingripande. I resten av tsardömet, och i synnerhet i Polen, låg rörelsens upphov och ledning redan från början i händerna på socialdemokratin. Förvisso innebar det inte ens där att socialdemokratin trollade fram masstrejken på egen hand och efter eget gottfinnande. Istället måste den överallt anpassa sig till impulserna från arbetarna, vars upphetsning ökade redan med de första ryktena och rapporterna om händelserna i Petersburg, och som instinktivt inledde solidaritetsaktioner. Men det var socialdemokratin som genast gav massornas framstöt ett nödvändigt uttryck, politiska slagord och en klar inriktning.

Redan under de allra första dagarna efter blodbadet den 22 januari uppvisade den ryska revolutionen *i sin helhet* också tydliga tecken på proletariatets politiska klassuppror. Just det sätt på vilket händelserna i Petersburg omedelbart fick ett eko i andra industristäder och -regioner i Ryssland är det bästa beviset på att det som hände i Petersburg inte var en isolerad och blind upprorshandling som härrörde ur desperation, liksom de många blodiga uppror som då och då har ägt rum bland de ryska bönderna, utan istället ett uttryck för att det var likartade jäsningar och gemensamma strävanden som sporrade industriarbetare över hela imperiet. Det har aldrig tidigare skett så medvetna och öppna solidaritetshandlingar – och därtill *politisk* solidaritet – från hela arbetarklassen i Rysslands olika städer och regioner under tsardömet hela existens. Inte ens Första maj, vars ideal har fått kraftfulla effekter i Ryssland, har någonsin lyckats framkalla något som ens avläggset liknar

1 Luxemburg, ”Nach dem ersten Akt”, *Die Neue Zeit*, nr 1 1905, s 610-614.

2 Se S Schwarz, *The Russian Revolution of 1905*, Chicago: University of Chicago Press 1967, s 246-254.

3 Se föregående dokument i denna antologi.

4 Städer i Lettland. På tyska: Mitau och Libau.

5 St Petersburg ligger vid finska viken i Nevaflodens mynning.

6 Syftar på avsnittet ”Anda och massor” i kapitel VI i *Den heliga familjen* av Marx och Engels:

”Om revolutionen, som kan vara ett exempel på alla stora historiska ’aktioner’, misslyckades, så berodde det på att de massor av vars levnadsförhållanden den i grund och botten stoppades, var *avskilda, begränsade* massor, inte allomfattande. Om revolutionen misslyckades så var det inte på grund av att massorna var *’entusiastiska’* över den och *’intresserad’* av den, utan på grund av att massornas mest talrika del, del del som är skild från bourgeoisien, inte hade något *verkligt* intresse av revolutionens principer, inte hade någon egen revolutionär princip, utan *bara* en *’idé’* och därmed bara ett tillfälligt entusiastiskt mål och bara skenbar *uppmuntran*. Tillsammans med den historiska aktionens grundlighet kommer därför storleken att öka på de massor vars aktion det är.” (Marx/Engels, *The Holy Family*, i Marx/Engels, *Collected Works*, band 4, s 82.

en så sammanhängande massdemonstration. De uppstod plötsligt som ett resultat av den direkta kampen, och för första gången har det visat sig att arbetarklassen i tsardömet nu inte bara är ett abstrakt begrepp eller en mekanisk samling av isolerade proletära grupper med likartade intressen och snarlika strävanden, utan en organisk helhet som är förmögen till förenade aktioner, en *politisk klass* med en gemensam vilja och ett gemensamt klassmedvetande. Efter de senaste veckornas kamp finns det inte längre ryska arbetare utspridda i tsardömet norra, södra och västra delar, inte längre isolerade lettiska, judiska och polska proletärer, där det pyr i varje grupp för sig under samma slaveris kedjor. Nu står en *enda* enad proletär armé mot tsarismen, en armé som genom sina enorma offer under kampen har visat att den har lärt sig att fullständigt besegra den gamla politiken att söndra och härska – varje enväldes ledord och visdomsord för att regera – och tack vare blodsutgjutelsen har denna armé på ett mycket effektivare sätt förenats i en *enda* revolutionär klass än vad som hade kunnat åstadkommas med hjälp av alla möjliga ”överenskommelser” på papper under hemliga partimöten.

Det är den bestående betydelsen av den sista veckan i januari, som är epokgörande i det internationella proletariatets historia och dess kamp för frigörelse. För första gången har det ryska proletariatet klivit in på den politiska scenen som en oberoende kraft. Det fick sitt historiska dop i blod under slakten den 22 januari, precis som proletariatet i Paris fick det under slakten i juni [1848], och det har anslutit sig som en ny aktiv medlem i den internationella familjen av kämpande proletariat.

Detta oerhörda faktum existerade inte för de borgerliga intellektuella, som begränsade sig till att omedelbart protestera mot Maxim Gorkijs arrestering och martyrskap.⁷ Men man kunde inte vänta sig något annat. Om man för att roa sig vill titta på det allra vanligaste sättet för nutidens borgerliga ”intelligentsia” att reagera på det historiska dramat vid Neva, då behöver man bara ta herr Hardens *Zukunft*, som glittrar i det ”moderna” dekadenta skräpets alla färger, och bara härmar Trepovs telegrambyråer och utom allt tvivel bevisar att nutidens politiska förhållanden i Ryssland ”tillfredsställer de ryska massornas behov”. Inför hela världen rehabiliterar herr Harden de ”stackars” arbetarna i Petersburg som tsarens andäktiga och naiva lamm som ”vilsleddes” av demagoger, och han förkunnar att den marsch till döds som gjordes av 2.000 proletärer som kämpade för frihet, var en barnlek jämfört med decembristernas revolt 1825, då ”till och med gardesofficerarna” redan hade utropat en republik. Inte ens under de bästa av tider har vanliga borgerliga huvuden någonsin begripit den proletära kampens historiska innebörd. Den förfallande borgarklassens förkrympta huvuden är ännu mindre kvalificerade att göra det.

Men det ryska proletariatets uppror är också ett nytt fenomen för den internationella socialdemokratien, och vi måste först tillgodogöra oss den intellektuellt. Oavsett hur dialektiskt vi tänker så är vi alla i vårt omedelbara medvetande obotliga metafysiker som hänger upp oss på saker och tings oföränderlighet. Och trots att vi är de sociala framstegens parti, så är till och med för oss varje stor framgång som äger rum omärkbart och sedan plötsligt framträder som ett färdigt resultat en överraskning som vi måste anpassa till våra uppfattningar. Enligt många västeuropeiska socialdemokraters uppfattning lever det ryska proletariatet fortfarande som *muzjiker*, som bönder med långt fladdrande hår, fotbeklådnader och ett dumt uttryck i ansiktet, som så sent som igår anlände från landsbygden som en främmande gäst i den moderna världens stadskultur. Nästan ingen har märkt hur det ryska proletariatet har höjt sig kulturellt och andligt, först med hjälp av kapitalismen och sedan genom socialdemokratins upplysningsarbete, ett arbete som har genomförts under absolutismens förtryckande förhållanden och har förvandlat gårdagens *muzjiker* till intelligenta, frågvisa, idealistiska, kämpande, ambitiösa proletärer i dagens stora städer. Och när man betänker att den socialdemokratiska agitationen i Ryssland har pågått i knappt 15 år, och att de första försöken till facklig masskamp daterar sig till år 1896, så måste man inse att det inre försvagande arbete som de sociala framstegen har genomfört i sanning har gått i en *ursinnig* takt. Det proletära åskvädet har

7 Maxim Gorkij arresterades av den tsaristiska regimen efter demonstrationen i Petersburg den 22 januari 1905. Han släpptes mot borgen den 27 januari.

omedelbart skingrat och sopat undan tröghetens tjocka dimma och kvardröjande rök, och där det så sent som igår verkade finnas ett förbryllande, spöklikt fäste av uråldrigt stillastående, står vi idag inför ett land som skakas häftigt och i grunden av den allra modernaste av stormar, en mäktig eld som kastar ett starkt sken över hela den borgerliga världen.

Händelserna i Petersburg har givit oss en djupgående läxa i revolutionär optimism. Genom tusentals hinder, genom alla feodalismens fästningar och utan de politiska och sociala villkor som är grundläggande för det moderna livet, gjorde sig den kapitalistiska utvecklingens bronslag⁸ på ett triumferande sätt gällande genom proletariats födelse, tillväxt och klassmedvetande. Och revolutionens vulkanliknande utbrott har för första gången visat hur snabbt och grundligt den unga mullvaden har gjort sitt arbete. Så glatt den arbetade under det västeuropeiska borgerliga samhällets fötter! Att mäta proletariats politiska mognad med hjälp av statistik från val och fackligt medlemskap är som att mäta Mont Blanc med en skrädrares måttband. Under det borgerliga vardagslivets så kallat normala tider vet vi nästan ingenting om hur djupa rötter våra idéer redan har fått, hur starkt proletariatet är, eller hur ruttet det härskande samhället är inuti. Opportunismens all vacklan och misstag kan till syvende och sist tillskrivas en felaktig bedömning av den socialistiska rörelsens styrkor och en subjektiv illusion av *svaghet*.

Eftersom absolutismen fortfarande existerar, någon konstituerande ännu inte har sammankallats, och de massor som nu strejkar kanske kan verka återgå till de vanliga rutinerna imorgon, kan en tarvlig trångsynthet, som bara kan förstå små förändringar av så kallade påtagliga materiella resultat, måhända rasa mot den ”misslyckade revolutionen” och Petersburgupprorets verkningslösa ”övergående entusiasm”. Men i själva verket har de senaste veckornas händelser öppnat en spricka i den ryska samhällsstrukturen som inte längre går att sluta. Tsarismen har redan fått sin inre dödsstöt, och vare sig dess fortsatta existens blir lång eller kort kan den bara bli en dödsstrid. För första gången har den stått ansikte mot ansikte med den klass inom folket som är *utsedd* att störta den. Inför hela världen har det bevisats att tsarismen inte längre existerar tack vare passiviteten inom det befolkningssikt vars vilja är politiskt avgörande, utan tvärtom *mot* dess vilja. För första gången har arbetarklassen öppet kämpat som en enhet och tagit den politiska ledningen över samhället mot absolutismen. Det vapen av brutalt våld, med vilket absolutismen idag med nöd och näppe har segrat, har dessutom blivit trubbigare genom att det har använts. Inbördeskriget har demoraliserat och väckt militären politiskt på ett sätt som årtionden av agitation på garnisonerna aldrig kunde ha fått till stånd. Tsarismen kan knappats riskera ännu en militär styrkeprövning mot sitt eget folk.

Och först nu *börjar* socialdemokratins verkliga uppgift för att bibehålla en permanent revolutionär situation. Dess plikt härrör på ett naturligt sätt ur de politiskt närlytande personernas benägenhet att se misslyckande och kampens slut där man i själva verket återfinner revolutionens inledning. Att motverka de arbetande massornas pessimistiska modlöshet, som reaktionen spekulerar i, att förklara innebörden i och de enorma resultaten av proletariats första angrepp, att vara på vakt mot den baksmälla som brukade drabba massorna under de *borgerliga* revolutionerna så fort målet inte var omedelbart synligt, och som redan imorgon utan tvekan kommer att drabba de ryska *liberala* hjältarna – detta är det ofantliga arbete som först och främst socialdemokratien står inför. Tvärt emot vad ungdomliga skrytmånsar kan inbilla sig, kan inte socialdemokratien på ett konstgjort sätt skapa historisk styrka eller historiska situationer, vare sig i Ryssland eller någon annanstans på jorden. Men det socialdemokratien kan och måste göra är att till det yttersta utnyttja den speciella situationen genom att göra arbetarna medvetna om dess historiska betydelse och konsekvenser, och på så sätt föra upp kampen till ett högre stadium.

För närvarande är det mest trängande behovet i Ryssland att hjälpa massorna *efter* de första striderna genom att upplysa, stimulera och uppmuntra dem. Och *denna* uppgift kan inte utföras av

⁸ På Kapitleum i Rom fanns det tavlor av brons med lagar som man bara gick att läsa genom att stå på en stege, och på så sätt symboliserade att de var heliga och okränkbara.

varken Gapon och liknande – som under revolutioner vanligtvis flammar upp som en meteor och sedan försvinner för gott – eller liberalerna – som efter varje framgång viker ihop sig som en fällkniv – eller slutligen alla möjliga sorters revolutionära äventyrare som alltid är beredda att ta språnget till ett stort angrepp. Denna uppgift kan i Ryssland *bara* utföras av socialdemokratin, som i och med att den har ett slutgiltigt mål som går utöver alla speciella ögonblick därmed höjer sig över kampens alla speciella ögonblick, som av just denna orsak inte ser världens slut i ögonblickets omedelbara framgång eller misslyckande, och som inte ser arbetarklassen som ett medel för att uppnå politisk frihet, utan istället ser politisk frihet som ett medel för att befria arbetarklassen.